

JAMES W. OBERLY

Amerikai magyar bevándorlók szerelmi történetének (1910) értelmezése

„Sietve vette feleségül anyja választottját” szalagcímmel megjelenő tudósításában a New York Times napilap arról számolt be, hogy 1910. május 12-én Petra Kozkowska, egy „20 éves magyar lány” partra szállt Ellis Islanden, ahol először látta meg leendő férjét, Andrew Mallert, egy coloradoi bányászt. A pár még aznap New York városába utazott házasságkötés céljából. A vőlegény anyja rendezte el a frigyet, mivel „ismerte a Kozkowska családot az óhazában, és hallott a lány szépségéről”. A Times tudósítása még további részleteket is tartalmazott: „Tárgyalások kezdődtek, melyek eredményeképpen a lány beleegyezett a házasságba, átkelt az Atlanti-óceánon, hogy találkozzon azzal a férfival, akivel majd házasságot köt.” Az újság és a szerkesztők mindezt nem tartották figyelemreméltónak, és a híradásban jóval több figyelmet szenteltek a „különös paraszti viseletnek”, amit Petra Kozkowska a partraszálláskor viselt, valamint az ezt követő manhattani bevásárló körútnak, melynek eredményeképpen sikerült beszereznie egy új szoknyát, új ingblúzt, lakkbőr csizmát, valamint egy „pompás, széles karimájú konfekció kalapot sok tollal”. Mindezek alapján „öltözetét tekintve” az összkép egy „tipikus amerikai” személyt mutatott. A leendő vőlegény gyémántgyűrűt hozott menyasszonyának, valamint „egy aranyrögöt, amit ő maga bányászott” – feltehetőleg Coloradóban.¹

HASTENS TO MARRY HIS MOTHER'S CHOICE

Westerner Meets and Weds, Where
She Lands Here, Girl He
Had Never Seen.

SHE CAME ACROSS SEAS

But Her Quaint Peasant Costume Was
Quickly Discarded After a Bridal
Shopping Trip.

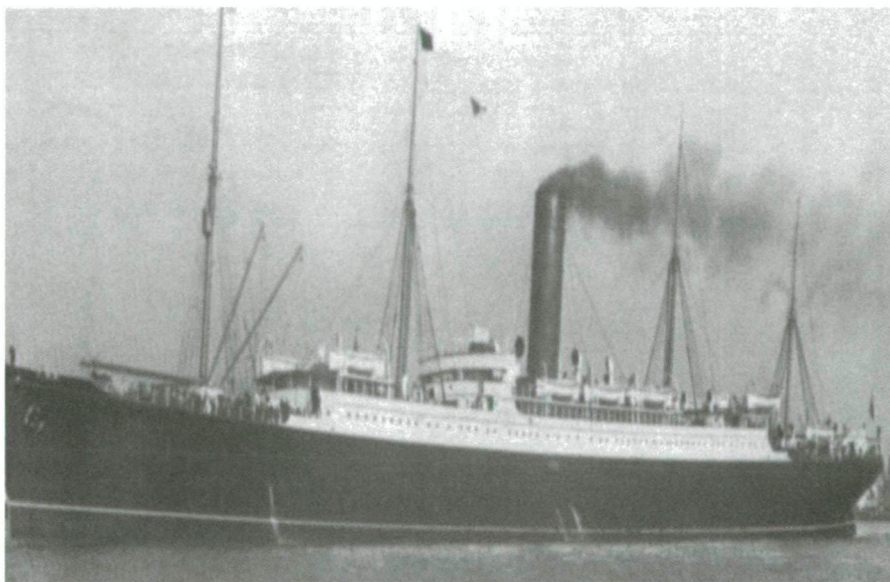
Published: May 13, 1910 Copyright © The New York Times

1. ÁBRA

A New York Times beszámolója a két magyar bevándorló házasságáról
Forrás: New York Times, 1910. május 13.

¹ „Hastens to Marry his Mother's Choice.” *New York Times*, 1910. május 13.

A New York Times cikke megjegyezte, hogy a menyasszonyjelölt a Cunard vállalat Carpathia nevű gőzösén hajózott New Yorkba. A mai közvélemény úgy ismeri a hajót, mint amely kimentett és felvett több mint 700 utast a Titanic 1912. áprilisi hajótörése után. A Carpathia menetrendszerinti járatként közlekedett a Fiume (Rijeka) – New York útvonalon azon hajók egyikeként, amelyeket a Cunard vállalat az akkori magyar kikötő és az Egyesült Államok között működtetett. 1903-ban, ugyanabban az évben, amikor a Carpathiát vízrebocsátották, a Cunard vállalat és a Magyar Királyság megállapodást kötött, melynek értelmében a gőzhajótársaság évente legalább harmincezer migránst szállított Fiume/Rijekából New Yorkba.²

2. ÁBRA

A Carpathia gőzös (1910 körül)

Forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/RMS_Carpathia Letöltés: 2010. november 5.

A Carpathia egy útja során több mint kétezer migráns szállítására volt alkalmas harmadosztályon. Az Egyesült Államok bevándorlási törvénye, amit még 1819-ben hoztak, minden utasszállító vízi jármű kapitányát arra kötelezte, hogy nyilvántartást vezessen a partra szálló utasokról.³ A Carpathia április 27. és május 11. közötti időszakban Fiume –

² de Levay, Baron Louis: *The Hungarian Emigration Law*. North American Review, vol. 182. (1905) 115–122.

³ Az Ancestry.com adatbázisban található „New York Passenger Lists” elnevezésű rész két primer forrásból, egy 1897 előtti és egy azutáni áll össze. Petra/Piroska utazását a következő forrás alapján lehet nyomon követni: *Passenger and Crew Lists of Vessels Arriving at New York, New York, 1897–1957*; (National Archives Microfilm Publication T715, 8892 mikrofilm tekercsek); Records of the Immigration and Naturalization Service; National Archives. Lásd még: Swierenga, Robert: „List upon List: The Ship Passenger Records and Immigration Research.” *Journal of American Ethnic History*, vol. 10 (1991) No. 342–53. Fiume/Rijeka kikötőjére abból az időből, amikor Petra/Piroska elhagyta a Magyar Királyságot, lásd: Washington, Booker T.: *The Man Farthest Down: A Record of Observation and Study in Europe*. New York: 1912. 213–218. Lásd még: Zolberg, Aristide R.: *A Nation by Design: Immigration Policy in the Fashioning of America*. Cambridge, 2008.; Martin, Susan F.: *A Nation of Immigrants*. New York, 2011. 105–131.

New York között közlekedő járatának listája azonban nem tartalmazza a „Petra Kozkowska” nevet. A „Kozkowska” családnév nem volt tipikusan magyar név. Az utaslista alapján átvizsgálása után látni, hogy azon csupán egy olyan személy neve szerepel, aki a New York Times riportere által azonosított „magyar lány” lehetett. Azt a nőt „Kotroczó Piroská”-nak hívták.

SAIDOR, GABIN, AND STEWARDESS ALIENS MUST BE COMPLETELY COMPLETED.

LIST OR MANIFEST OF ALIEN PASSENGERS FOR THE UNITED STATES

Required by the regulations of the Secretary of Commerce and Labor of the United States, under Act of Congress approved February 20, 1907, to be delivered to the collector of customs at the port of arrival.

S.S. *Carpathia* sailing from *Trieste* on the *23rd* of *April*, 1910

No.	Family Name	Given Name	Age	Sex	Country of Birth	Place of Birth	Place of Residence	Occupation	Remarks
1	Kovacs	Jos. J.	38	M	Hungary	Budapest	Hungary	Merchant	...
2	Kovacs	Erna	32	F	Hungary	Budapest	Hungary
3	Kovacs	Jeno	9	M	Hungary	Budapest	Hungary
4	Kovacs	Károly	7	M	Hungary	Budapest	Hungary
5	Kovacs	Teréz	25	F	Hungary	Budapest	Hungary
6	Kovacs	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
7	Kotroczo	Piroska	25	F	Hungary	Budapest	Hungary
8	Besenyi	Mária	30	F	Hungary	Budapest	Hungary
9	Kotroczo	Erna	25	F	Hungary	Budapest	Hungary
10	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
11	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
12	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
13	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
14	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
15	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
16	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
17	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
18	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
19	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
20	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
21	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
22	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
23	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
24	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
25	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
26	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
27	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
28	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
29	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
30	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
31	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
32	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
33	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
34	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
35	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
36	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
37	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
38	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
39	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
40	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
41	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
42	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
43	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
44	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
45	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
46	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
47	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
48	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
49	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary
50	Kotroczo	Mária	22	F	Hungary	Budapest	Hungary

Signature: *Robert H. Lipp*

3. ÁBRA

A Fiume-New York Carpathia járat utaslistája, 1910 április-május

Forrás: „New York, Utaslisták, 1820–1957” www.ancestry.com Letöltés: 2011. január 15.

A neve a jegyzék 141. oldalán jelenik meg először, tizenhét éves, egyedülálló női háztartásbeli alkalmazottként, akinek világos haja, barna szeme, sötét arcbőre van, és jó egészségnak örvend. A jegyzék szerint tudott írni és olvasni, magyar nemzetiségű, anyanyelve a magyar nyelv. A jegyzékből azt is kiolvashatjuk, hogy születési helye Sirok, s apját Kotroczó Józsefnek hívták. Ő fizette a gőzhajó-utat Piroskának, akinél 25 dollár készpénz volt. Végül az is kiderül a jegyzékből, hogy úti céljaként az Egyesült Államokban a Colorado állambeli Walsenburg-öt nevezte meg.

Saloon, Cabin, and Steerage Aliens must be completely manifested.

LIST OR MANIFEST OF ALIEN PASSENGERS FOR THE UNITED STATES

Required by the regulations of the Secretary of Commerce and Labor of the United States, under Act of Congress approved February 20, 1907, to be delivered to the Collector of Customs at the port of arrival.

S. S. *Carpathia* sailing from *Tientsin* on the *23rd* of *April*, 190*0*

No.	Name	Age	Sex	Rank	Profession	Place of Birth	Country of Birth	Remarks
1	<i>Kotrosc</i>	<i>35</i>	<i>M</i>	<i>1st</i>	<i>Passenger</i>	<i>Russia</i>	<i>Russia</i>	
2	<i>Piroska</i>	<i>15</i>	<i>F</i>	<i>1st</i>	<i>Passenger</i>	<i>Russia</i>	<i>Russia</i>	

4. ÁBRA

A Carpathia utaslistájának „Kotrosc Piroska”-ra vonatkozó kinagyított részlete

Forrás: „New York, Utaslisták, 1820–1957” www.ancestry.com Letöltés: 2011. január 15.

Feltételezve, hogy a „Piroska” név (a magyar „piros” vagy „piros rózsza” kicsinyítő alakja) azonos az újság történetének „Petrá”-jával, az utasjegyzékből kinyert információk segítenek bennünket abban, hogy kiegészítsük a történetét. Valójában három évvel volt fiatalabb az újság által megadott kornál, ám ennek ellenére jó munkája volt, hiszen háztartási alkalmazotként dolgozott. Mi több, tudott írni és olvasni, egyedül utazott, és Magyarországról, a heves megyei Sirokból érkezett. Úti célja a Colorado állambeli Walsenburg volt, Huerfano megyében, amely 1910-ben szénbányászati központ volt. A nála lévő 25 dollár azt volt hivatott igazolni az amerikai bevándorlási hatóságok felé, hogy nem szorul állami támogatásra, és nem fogja költséggel terhelni az amerikai adófizetőket.

RECORD OF DETAINED ALIENS

Arrived at *San Francisco* on the *23rd* of *April*, 190*0*

No.	Name	Age	Sex	Rank	Profession	Place of Birth	Country of Birth	Remarks
1	<i>Kotrosc</i>	<i>35</i>	<i>M</i>	<i>1st</i>	<i>Passenger</i>	<i>Russia</i>	<i>Russia</i>	
2	<i>Piroska</i>	<i>15</i>	<i>F</i>	<i>1st</i>	<i>Passenger</i>	<i>Russia</i>	<i>Russia</i>	

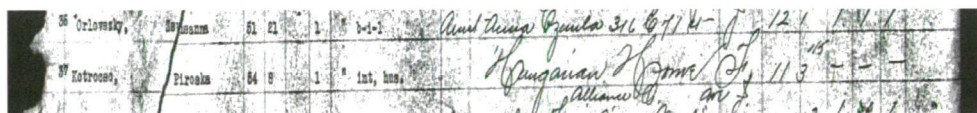
5. ÁBRA

„Feltartóztatott idegenek” a Carpathia-ról, 1910 május

Forrás: „New York, Utaslisták, 1820–1957” www.ancestry.com Letöltés: 2011. január 15.

A Carpathia utaslistája tartalmazott egy második oldalt is, ahol Kotroczó Piroska neve szerepel: ez az oldal azokról az utasokról készült, akiket feltartóztattak Ellis Islanden. A Carpathia 1910. évi tavaszi útjának a kronológiája nem teljesen egyezett azzal, amit a fentebb már említett újság állított, illetve, ha csak a legkisebb eltérést említjük, a Times kihagyta azt a tényt, hogy Piroskát megérkezésekor feltartóztatták. A hajó a New York-i kikötőt május 11-én érte el, és Piroskát Ellis Islanden visszatartották, amíg az amerikai bevándorlási hivatal tisztviselői kihallgatták történetének hitelességéről azt a férfit, akit férjének vallott. A férfi, „Andrew Mallar” azonban nem ért Ellis Islandre május 12-ig, egy nappal azutánig, hogy a Carpathia kikötött. Jóllehet a Times cikke a „Sietve vette feleségül anyja választottját” címet viselte, az ifjú Andrew nem sietett eléggé ahhoz, hogy időben elérje a Carpathiát. Pontosabban fogalmazunk, amikor azt mondjuk, hogy Piroska a kikötőben rostokolt, hogy találkozzon anyja választottjával. Annak ellenére, hogy Piroskát segítette apja az útiköltség kifizetésével, valamint a 25 dollár ellenére, az amerikai hatóságok nem hitték el Piroska történetét a coloradói férjről. Feltartóztatták, mivel felmerült a gyanú, hogy erkölcsstelen célból próbál belépni az Egyesült Államok területére, vagyis prostitúcióval gyanúsították.⁴

Az utaslista szerint egy bevándorlókat segítő szervezet, a New York-i „Magyar Otthon” próbált közbelépni Piroska érdekében. Az amerikai hatóságok azonban nem engedték szabadon még a Magyar Otthon által felajánlott felügyelet ellenére sem. Piroska viszont tiltakozott az őrizetbe vétel ellen, és az elzárás idején nem vett magához semmilyen táplálékot. Ugyanakkor a történet boldog véget ért 12-én, amikor is jegyese megérkezett Ellis Islandre, és Piroskát a férfi felügyeletével szabadon engedték. Ezután a pár átment Manhattanbe, összeházasodott, majd pedig elindult bevásárolni. (ebben a sorrendben).

6. ÁBRA

„Feltartóztatott idegenek” dokumentum – kinagyított részlet

Forrás: „New York, Utaslisták, 1820-1957,” www.ancestry.com/ accessed 2011. január 15.

Mit tudunk Andrew Mallarról? Az 1910. évi amerikai népszámlálás nem tartalmaz ilyen nevű személyt; sem az „Andrew”, sem pedig a „Mallar” nem voltak magyar nevek; az „András” vagy „Molnár” valószínűbb magyar nevek lettek volna. Ugyanakkor a Colorado állambeli Huerfano megyei listán szerepel egy „Mike Mallair” nevű személy. Huerfano megyeszékhelye Walsenburg, és ezt jelölte meg úti célként Petra/Piroska a Carpathia tisztjeinek. A felmérést végző kérdezőbiztos az Colorado állambeli Huerfano megye „28. sz. körzetét” 1910. április 2-án kereste fel, és rögzítette „Mike Mallair” nevét és adatait. Ez a személy huszonöt éves volt, egy „Aust-Hungaria” nevű helyen született a jegyzék szerint, és szénbányásként kereste a kenyerét.

⁴ Megjegyzés: A Carpathia fedélzetéről 1910. május 10-én feltartóztatott személyek mindegyike nő volt; lásd Annual Report of the Commissioner-General of Immigration for 1910: „Az év folyamán 24 270 idegent utasítottak vissza a kikötőkben, amely a bebocsáttatást kérő személyek körülbelül két százaléka.” „Őket a következő indokkal utasították el: [...] 15 927 személy valószínűleg eltartott vagy koldus [...] 316 prostituált és egyéb erkölcsstelen nőszemély.”

7. ÁBRA

„Mike Mallair”-re vonatkozó népszámlálási adat, 1910

Forrás: Egyesült Államok, szövetségi népszámlálási adatok, 1910, www.ancestry.com

Letöltés: 2011. január 15.

Mike Mallair panzióban lakott, amit egy magyar házaspár, Steve és Susie Sjwara üzemeltetett. Steve 1904-ben vándorolt az Egyesült Államokba, huszonhárom évesen, míg Susie egy évvel korábban, 1903-ban. 1807-ben házasodtak össze, és Susie 1909-ben egy Edna nevű leánygyermeknek adott életet. A jegyzékből az is megtudható a Sjwara házaspárról, hogy ugyancsak „Aust-Hungariá”-ban születtek, magyar volt az anyanyelvük, jóllehet Steve, állítása szerint, tudott angolul is. A panzió nem volt nagy, csak egy magyar meg egy horvát ajkú bányász lakott benne Mike Mallairon kívül. Steve maga is szénbányászként kereste a kenyerét.⁵ Sok magyar férfi migráns, aki a „Mihály” nevet viselte, a „Mike” nevet kapta az Egyesült Államokban, így Andrew Maller is, aki New Yorkban feleségül vette Petra Kozkowskát, öt héttel azután, hogy bekerült a Colorado állambeli Huerfano megye 1910-es népszámlálási adataiba. A népszámlálás szerint Mike Mallair 1904-ben vándorolt ki az Egyesült Államokba, tudott angolul olvasni és beszélni, és 1910 után beszerezte a honosításhoz szükséges dokumentumokat annak érdekében, hogy megkaphassa az amerikai állampolgárságot.

Hogyan és mikor került Andrew vagy Mike Maller az Egyesült Államokba? A családfakutató Ancestry.com honlapon található digitalizált változatban összegyűjtött hajólistákon a coloradoi „Mike Maller” vagy „Mike Mallair” szénbányászhoz legközelebbi találat egy „Mihaly Maler” nevű személy, aki a Pennsylvania nevű gőzösön érkezett Hamburgból New Yorkba 1903 végén. Mihaly akkor tizenkilenc éves, egyedülálló munkásember volt, nemzetiségét tekintve magyar, magyarul beszélt, olvasott és írt is ezen a nyelven. Úti célja az Ohio állambeli Toledo városa volt.

8. ÁBRA

Az S. S. Pennsylvania Utaslistája 1903-ból

Forrás: Egyesült Államok, szövetségi népszámlálási adatok, 1910, www.ancestry.com

Letöltés: 2011. január 15.

Mike és Piroska Ellis Islandet minden bizonnyal 1910. május 12-én kora reggel hagyták el. Ezt az alapján gondolhatjuk, amit aznap intéztek. Az első állomásuk egy a Pearl Street 32. szám alatt található manhattani szálloda volt. Innen elutáltak a városházára, ahol egy kissé bonyolult, két részből álló bürokratikus eljárás során egybekeltek. Először sorban álltak a Házasságkötő Hivatalban, ahol ezen a napon körülbelül száz másik pár is házasságkö-

⁵ Population Census of Huerfano County, Colorado, 1910. Hozzáférés: 2010. október 21. www.ancestry.com

tésre várt. Egy Michael Harris nevű irodai hivatalnok segítségével kitöltötték a házassági engedélyezéséhez szükséges nyomtatványt. „Michael Mallar” kifizette az egy dollárnyi illetéket, amit egy 1908. évi állami törvény írt elő annak érdekében, hogy a házasulandó párok komolyan vegyék a házasságkötés aktusát. Michael születési helyeként a magyarországi, Heves megyei Asár (Abasár) község szerepel, szüleiként Michael Mallart és Erzsébetet (leánykori nevén Fehér) nevezte meg. Amennyiben a Times története helytálló, Elisabeth Mallar felügyelte a két család házassággal kapcsolatos „előkészületeit”. Michael huszonöt évesnek mondta magát, foglalkozásaként pedig a bányászt nevezte meg, nevét a nyomtatvány alján írta alá. A Harris nevű hivatalnoknak pedig azt mondta, hogy ez volt az első házassága.

„Piros” (nem pedig „Piroska” vagy „Petra”) Kotroczo kijelentette a hivatalnok előtt, hogy a magyarországi Sirokon született, Heves megyében, és foglalkozása háztartási alkalmazott. Amikor pedig az utóbbi kérdésére azt válaszolta, hogy tizennyolc éves, az megkérdte a pontos születési dátumát – 1891. december 23. – annak érdekében, hogy meggyőződjön róla, nem kell-e beszereznie a szülei, a jegyzék szerint „Joseph Kotroczo” és „Elisabeth” (leánykori nevén Gabor) aláírt és jegyző által hitelesített engedélyét. A New York-i házassági törvény a tizennyolc éven aluliak számára engedélyezte a házasságot, de csak szülői hozzájárulással. Piros már elérte a házasságkötéshez szükséges, törvény által előírt életkort. Annak bizonyítására, hogy szabad akaratából kíván házasságot kötni, a hivatalnok megkérte arra, hogy írjon egy x-et az aláírás helyére, feltételezve, hogy írástudatlan.

STATE OF NEW YORK
Affidavit for License to Marry

STATE OF NEW YORK
County of New York—City of New York

Michael Mallar and Piros Kotroczo

applicants for a license for marriage, being severally sworn, depose and say, due to the best of their knowledge and belief the following statements respectively signed by them is true, and that no legal impediment exists as to the right of the applicants to enter into the marriage state.

Full name <u>Michael Mallar</u>	Full name <u>Piros Kotroczo</u>
Color <u>white</u>	Color <u>white</u>
Place of residence <u>St. Charles St. N.Y.C.</u>	Place of residence <u>St. Charles St. N.Y.C.</u>
Age <u>25</u>	Age <u>18 Dec 23-1891</u>
Occupation <u>Miner</u>	Occupation <u>domestic</u>
Place of birth <u>Asar, Hungary</u>	Place of birth <u>Asar, Hungary</u>
Name of father <u>Michael Mallar</u>	Name of father <u>Joseph Kotroczo</u>
Country of birth <u>Hungary</u>	Country of birth <u>Hungary</u>
Maternal name of mother <u>Elisabeth Fehér</u>	Maternal name of mother <u>Elisabeth Gabor</u>
Country of birth <u>Hungary</u>	Country of birth <u>Hungary</u>
Number of marriage <u>first</u>	Number of marriage <u>first</u>
Former wife or husband <u>being or dead</u>	Former husband or wife <u>being or dead</u>
Is applicant a divorced person	Is applicant a divorced person
If so, when and where divorce or divorce was granted	If so, when and where divorce or divorce was granted
<u>Michael Mallar</u>	<u>Piros Kotroczo</u>
Subscribed and sworn to before me this	
<u>12</u> day of <u>June</u> 1908	
<u>John J. Quinn</u> Clerk	

9. ÁBRA

„Michael Mallar” és „Piros Kotroczo” házassági engedélye (1910. május 12., 1. o.)
Forrás: 12959 sz. házassági engedély, 1910, New York, városi levéltár

Amikor Michael és Piros kézhez vették a házassági engedélyt, átmentek a városháza egy másik részébe, hogy keressenek maguknak egy hivatalnokot, aki majd celebrálja az esküvőt. Egy John McCann nevű, ír születésű előjárót találtak (lakóhelye a Hell's Kitchen/Clin-ton nevű negyedben volt található). Angol nyelven vezette a szertartást, amit Piros nem értett. McCann beszédre a munkájáért járó illetéket a vőlegénytől, leadta a papírjait a Házasságkötő Hivatalban, és ezzel a házasságkötést rögzítő irat szerint Maller úr és Maller asz-szony törvény szerint megházasodtak, és bevásárolni indultak.

PLANNED
PLACE OF RESIDENCE
City of New York

NEW YORK STATE DEPARTMENT OF HEALTH
BUREAU OF VITAL RECORDS
CERTIFICATE AND RECORD OF MARRIAGE

Know all Men by this Certificate, that any person authorized by law to perform marriage ceremonies within the State of New York to whom this may come, he, not knowing any lawful impediment thereto, is hereby authorizing and empowered to solemnize the rites of matrimony between Michael Maller of New York in the county of New York and State of New York and Piros Kotroczo of New York in the county of New York and State of New York and to certify the same to be said parties or either of them under his hand and seal in his ministerial or official capacity and thereupon he is required to return his certificate in the form hereto annexed.

In Testimony Whereof, I have hereunto set my hand and affixed the seal of said City at the City Hall this 12 day of MAY one thousand nine hundred and ten.

SEAL

John McCann residing at 615 W. 57 St in the county of New York and State of New York hereby certify that I did on this 12 day of May in the year A. D. 1910, CITY HALL in the county of New York and State of New York solemnize the rites of matrimony between Michael Maller of New York in the county of New York and State of New York and Piros Kotroczo of New York in the county of New York and State of New York in the presence of Joseph Ruge and John McCann as witnesses and the license thereon is hereto annexed.

Witness my hand at CITY HALL in the county of New York this 12 day of May A. D. 1910.

John McCann in the presence of Joseph Ruge and John McCann Address 615 W. 57 St

10. ÁBRA

„Michael Maller” és „Piros Kotroczo” házassági engedélye (1910. május 12., 2. o.)

Forrás: 12959 sz. házassági engedély, 1910, New York, városi levéltár

Piroska Kotroczo/Mihaly Mallar házasságkötésének története a Monarchia migránsai történelmi tapasztalatáról szól. A New York Times riporterének narratívája szerint a divat – az amerikai divat – egy bevándorló parasztlányból azonnal amerikai nőt csinált. Azonban ez az értelmezés komolytalan és idealista ahhoz, hogy kulturális asszimilációról és integrációról szóló történetként elfogadható legyen. Mindazonáltal a két, a Habsburg Monarchiából Amerikába érkező bevándorló szerelmi története segít bennünket abban, hogy feltegyünk néhány nagy társadalomtörténeti kérdést. A New York Times által közölt történetben szereplő Mrs. Maller miként szerzett tudomást a „Kozkowska” családról? És hogyan tudhatott a jövődöbéli anyós a leendő menyé szépségéről? Nem tudjuk azt sem, hogy Andrew Mallar anyja honnan ismerte a környékükön élő Kotroczo családot. A New York Times beszámolója átvált passzív szerkezetbe, amikor leírja Mihaly/Andrew anyjának a házasság nyelbeütésében játszott közvetítő szerepét (lásd: „Megkezdődtek a tárgyalások.”). Feltehetőleg ezek a tárgyalások a Maller és a Kozkowska család között folytak, ám ki kezdeményezte azokat? Ki tárgyalta kivel, és mi volt a tárgyalások témája? Mikor egyezett bele „Petra Kozkowska” abba, hogy feleségül menjen egy tőle 5000 mérföldnyire élő férfihez?

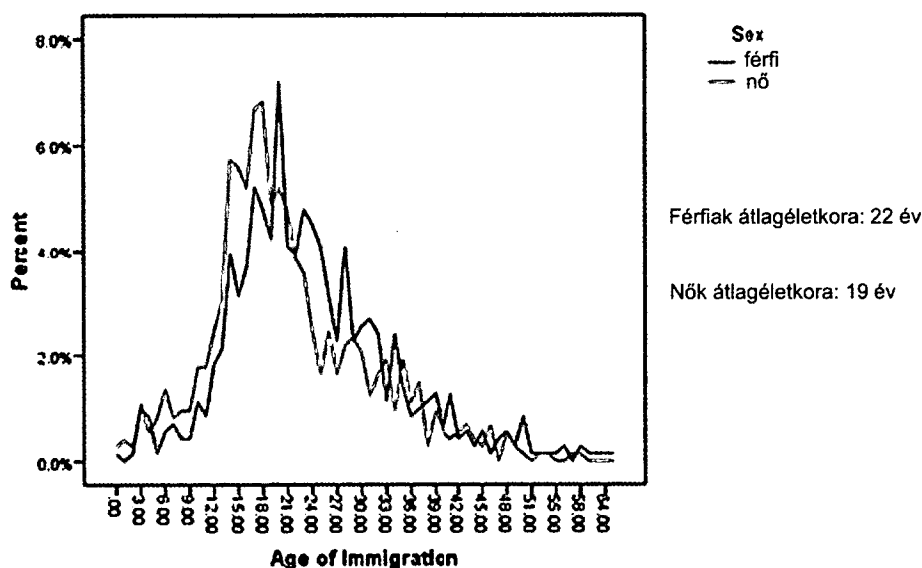
A társadalomtörténész balszerencséjére az 1890., 1900. és 1910. évi Heves megyei népesség összeírás adatlapjait, valamint az 1910. évi népszámlálás adatait megsemmisítette a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal (MKKSH), ám szerencsére csak azután, hogy megjelentette a részletes, összesített társadalmi és demográfiai statisztikákat. 1900-ban, amikor Michael elindult Amerikába, Abasár egy kis mezőgazdaságból élő falu volt, Sirok pedig, melyet Piroska hagyott ott, egy nagyobb regionális mezőváros.

Abasár és Sirok az Alföld társadalmi törésvonalán feküdtek, a kelet-magyarországi református vidék és a királyság nyugati része között. Nem ismerjük a vőlegény és a menyasszony felekezeti hovatartozását, jóllehet árulkodó tény lehet, hogy nem kérték egyházi ember segítségét a New Yorkban kötendő házasságukhoz, hanem inkább McCann előljáró polgári tekintélyét vették igénybe. 1896-ban Magyarországon igen, Ausztriában viszont nem voltak kötelesek a házaspárok a házasságkötést polgári hatóságnál bejegyeztetni. Talán a Maller házaspár abbéli döntése, hogy polgári esküvőjük legyen, tükrözi közös világi szellemiségüket, amit még Heves megyéből hoztak magukkal.

Ha Piroska híres szépség volt Sirokon 1910-ben, Michael édesanyja erről – ahogy a *Times* állította, a kommunikációs csatornák segítségével – értesülhetett a 25 kilométerre fekvő Abasáron. Nincs arra bizonyítékunk, hogy Mrs. Maller – Michael anyja – valaha is az Egyesült Államokba látogatott, így a fia nevében folytatott házasságszerző erőfeszítéseit valószínűleg a nemzetközi postán keresztül fejtette ki. Minden bizonnyal értesítette Michaelt arról, hogy az előkészületek megfelelően folynak a két család részvételével, s, hogy Piroska április 23-án elindult a Carpathia fedélzetén New York felé.

Mindez azonban felvet egy sor kérdést arra vonatkozólag, hogy Maller/Mallair és Kozkowska/Kotroczo története vajon mennyiben tekinthető tipikusnak az adott történelmi kontextusban. Jellemző volt-e például a magyar migráns férfiakra, hogy hat évig dolgoztak az Egyesült Államokban, mielőtt megházasodtak? Ugyanígy, mennyire volt jellemző, hogy egy apa férjhez küldi a tizenhét (vagy tizennyolc) éves lányát az Egyesült Államokba? A bevándorló férfiak jellemző módon huszonöt évesen házasodtak? Azok a nők, akiket feleségül vettek, általában tizenhét év körüliek voltak-e? A magyar migránsok csak más magyar migránsokkal házasodtak? Az volt-e a norma az egyedülálló női migránsok számára, hogy az Egyesült Államokba való érkezésükkor azonnal férjhez menjenek?

Az Egyesült Államokba kivándorló magyarokra általánosan jellemző jellegzetességekre vonatkozó ilyen jellegű kérdésekre válaszolhatunk, ha tanulmányozzuk az *Integrated Public Use microdata Sample*-t (IPUMS). Az 1910. évi Népszámlálási PUMS részhalmaza, mely azokat az Osztrák–Magyar Monarchiából érkezett férfiakat tartalmazza, akik az 1904-es naptári évben érkeztek az USA-ba, képet ad az amerikai bevándorlók azon csoportjáról, amelyhez Michael tartozott. Michael nem volt tipikus abból a szempontból, hogy az átlagosnál korábban, tizenkilenc évesen hagyta el a hazáját, ám nem különbözött lényegesen az 1904. évi csoporttól, amelyben a Monarchiából érkező férfiak átlagéletkora huszonkét év volt. Piroska szintén fiatalabb volt, mint az Ausztria-Magyarországról bevándorló nők átlaga, ugyanis ők jellemzően tizenkilenc évesen érkeztek Amerikába.

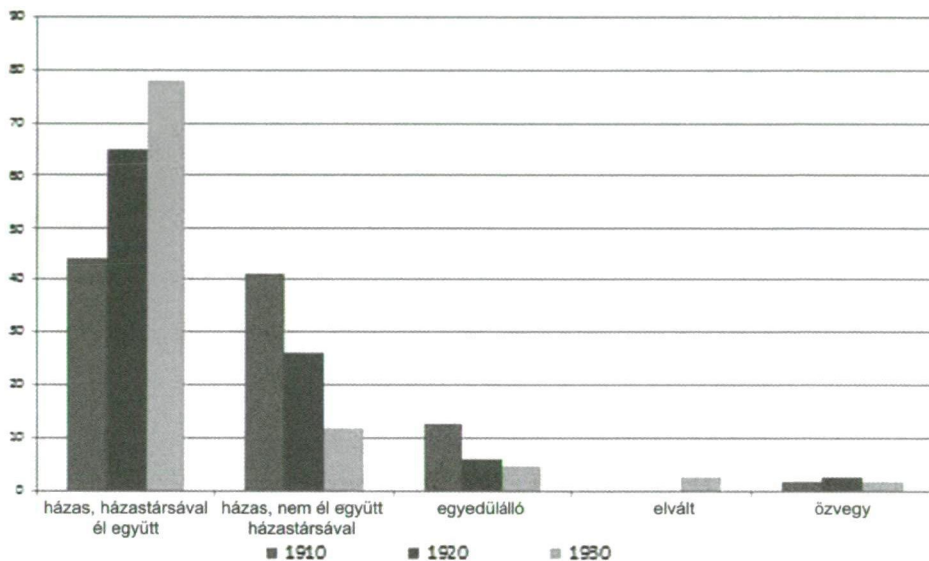
Source: Steven Muggias, J. Fred Alexander, Kate Cenabek, Ronald Cozman, Matthew D. Schroeder, and Matthew Sobak.

Integrated Public Use Microdata Series: Version 5.0 (Machine-readable database), Minneapolis: University of Minnesota, 2010.

11. ÁBRA

Az Osztrák-Magyar Monarchiában született személyek életkora New Yorkba érkezésükkor

Michael abban is egy kicsit különbözött a nagy átlagtól abban, hogy hatévesi egyesült államokbeli tartózkodás után még mindig nőtlen volt. Amikor a Népszámlálási Hivatal felmérést végzett 1910-ben, az 1904-ben Ausztria-Magyarországról az Egyesült Államokba érkező migráns férfiak 80%-a házas. Ez a csoport egyenlő arányban oszlott meg: az egyik felük esetében a feleség az amerikai háztartásban élt, míg a másik felük felesége távol volt, feltehetőleg a Monarchiában. Michael, akit 1910 áprilisában Coloradóban egyedülállóként regisztráltak, 1920-ban (Piroska nevű) házastársával jelenik meg. Ebben a tekintetben már közelebb volt az 1920-as átlaghoz, mivel az Ausztria-Magyarországon született, 1904-ben bevándorló férfiak populációjának kétharmada ekkor már házastársával együtt élt ugyanazon háztartásban. Ez az arány csak növekedett az 1930. évi népszámlálás idejére.

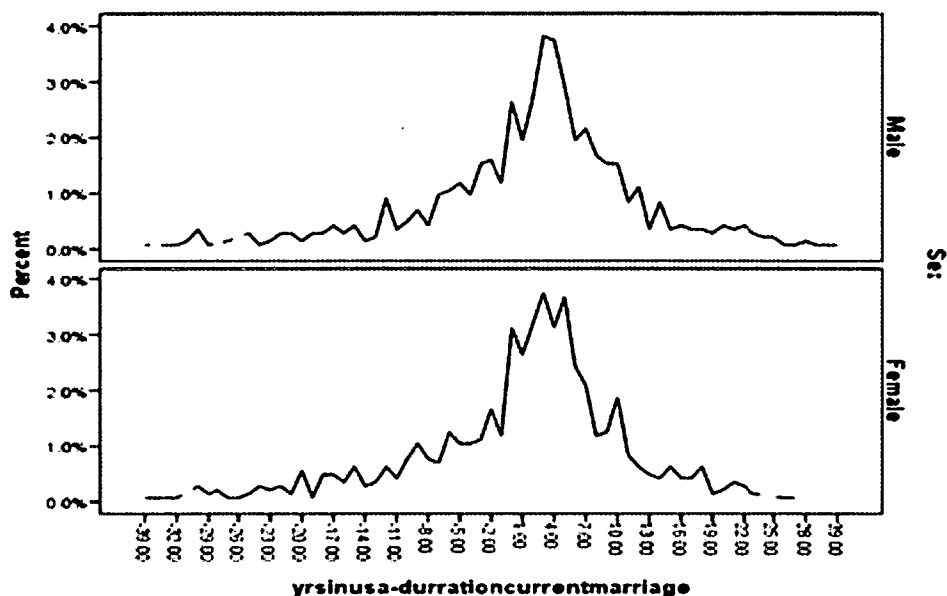

Source: Steven Ruggies, J. Trent Alexander, Katie Genadek, Ronald Goeken, Matthew S. Schroeder, and Matthew Sober. *Integrated Public Use Microdata Series: Version 5.0* [Machine-readable database]. Minneapolis: University of Minnesota, 2010.

12. ÁBRA

Az 1904-ben az OMM-ből az Egyesült Államokba érkező bevándorlók családi állapota

Az, hogy Piroska és Michael ugyanazon a napon esküdtek, amikor a menyasszony megérkezett az Újvilágba, meglehetősen szokatlannak számít az 1910. évi PUMS adatbázisban található osztrák–magyar bevándorlók viszonylatában. Azok a nők, akik az USA-ban mentek férjhez, előtte általában legalább egy évig éltek ott, és rendszerint az első ott töltött négy évben kötöttek házasságot.

Source: Steven N. Muggah, J. Frank Alexander, Kate Conrath, Ronald Cooker, Matthew D. Schroeder, and Matthew Sobik.

Integrated Public Use Microdata Series: Version 5.0 (Machine-readable database), Massachusetts: University of Massachusetts, 2010.

13. ÁBRA

Migránsok házassági végzései, New York város lakosai, akik az OMM-ban születtek, 1910, Public Use Microdata Services

Valószínűtlennek számít a házasságkötés az érkezés első napján, és figyelemreméltó, hogy a Times beszámolója szerint az Ellis Island-i hivatalnokok gyanakodva fogadták az ilyen megoldást.

Más szempontból viszont Michael tipikusnak mondható az 1910. évi adatok alapján, ám atipikusnak az 1920. évek szerint. 1910-ben, amikor a Colorado állambeli Walsenburgben élt, Michael már beszerezte a honosításához szükséges papírok első adagját, és nyilatkozott abbéli szándékáról, hogy amerikai állampolgár kíván lenni, jóllehet megőrizte magyar állampolgárságát. Valójában nem töltötte le kötelező katonai szolgálatát, mivel még azelőtt hagyta el a Monarchiát, hogy részt vett volna a kötelező két éves kiképzésben, illetve a magyar tartalékos állományban teljesítendő szolgálaton. A szándéknyilatkozata tehát csupán szándékot jelentett, de amíg nem teljesítette az általános hadkötelezettség alapján rá háruló penzumot Ferenc József hadseregében, Magyarországtól nem kaphatott felmentést az eredeti állampolgársága alól. Az, hogy állampolgársággal nem rendelkező lakos státuszával rendelkezett, ám ugyanakkor már megtette az állampolgárság megszerzésére vonatkozó nyilatkozatát, jellemzőnek mondható az 1904-ben kivándorolt 1910. évi amerikai census-ban megjelenő férfi populációra. Kevésbé tekinthető viszont tipikusnak, hogy 1920-ra nem változott a státusza, és ráadásul 1930-ban még mindig nem rendelkezett állampolgársággal. A legtöbb Magyarországon született férfi, aki 1904-ben az Egyesült Államokba érkezett, 1919-re ugyanis elintézte a honosítást az első világháború nyomán jelentkező amerikanizációs nyomásra.

Az 1910. májusi Ellis Island-i „szerelem első látásra” történet talán legemlékezetesebb részlete Piroska Manhattanben tett bevásárló körútja volt, miután a Bevándorlási Hivatal

szabadon engedte őt. Ez a New Yorkba tett bevásárló út, illetve az ennek eredményeként megújuló ruhátár vajon „tipikus amerikaivá” tette-e őt bármiben is az új ruháin kívül? Más szóval, Piroska vajon ugyanolyan könnyedén dobta el magyar identitását, mint paraszti ruháit? Az 1910-es történetben szereplő vőlegénynek bizonyára sikerült megtakarítania némi pénzt az alatt a hat év alatt, amíg az Egyesült Államokban élt és dolgozott. Végül is ki kellett fizetnie a menettérti jegyet a Colorado – New York útvonalra, valamint az újdonsült menyasszonya számára a Coloradóig szóló jegyet. Azonkívül, hogy új ruhát vett Piroskának, Michael egy gyűrűt és egy aranyrögből készített ajándékot is vett neki. Világos, hogy sikeres volt a szakmájában Amerikában, ám mit akart elérni? Az a tény, hogy nem fejezte be az amerikai honosítását, jelezheti, hogy Piroskával vissza akartak térni Heves megyébe, talán kisebb vagyonnal, amire Andrew a bányában tett szert, illetve Piroska háztartási alkalmazottként vagy talán munkásszálló üzemeltetőként keresett a bányavidéken.

A New York Times története „Andrew Mallar”-ról és „Petra Kozkowska”-ról a következő mondattal fejeződik be: „Mallar és Mallarné azonnal indulnak nyugatra”. Feltehetőleg ez azt jelentette, hogy a friss házaspár azt tervezték, elutaznak a Colorado állambéli Huerfano megyébe, és a férj visszatér dolgozni a szénbányába. A népszámlálási adatok azt mutatják, hogy egy Matthey nevű gyermekük született Coloradoban 1912-ben. Walsenburg és Huerfano megye az 1913-as és 1914-es években a United Mine Workers szervezet és a bányászsztrájkot letörni igyekvő felbérelt sztrájktrörök, valamint a Colorado állambeli milícia közötti küzdelem nyomán vált hírhedtté, és a küzdelem a legerőszakosabb formában a Colorado állambeli Ludlowban dült 1914-ben. A Maller család a ludlowi mérszárlást a szomszédos Las Animas megyében vészelte át, és az Illinois állam déli részén található Saline megyei szénbányász régióba költözött. Lányuk, Lizzie, akit talán a két nagyanyja után neveztek el, ott született 1915-ben. A házaspárnak még hat gyermeke született Matthew és Lizzie után. Közülük a legfiatalabb, Joseph, 1937-ben, amikor Piroska negyvennégy vagy negyvenöt éves volt.

Lehet, hogy Mike megúsza a magyar hadseregben a letöltendő katonai szolgálatot, ám amikor az USA belépett az első világháborúba 1918-ban, jelentkeznie kellett az American Selective Service-be, jóllehet házaspár volt, gyermekei voltak, és harmincnégy évesen stratégiai jellegű munkát végzett, mivel szénbányászott a Saline Coal Company számára. 1918-as besorozási űrlapja szerint „közepes” magasságú, „közepes” testalkatú, szürke szemű és fekete hajú férfi volt. Ekkor „Mike”-nak nevezte magát, és a felesége nevét „Peri”-ként jelölte meg.

The image shows two historical documents. The left document is a "U.S. DRAFT REGISTRATION CARD" for Mike Maller, born 1879, residing at 1560 [illegible] St., Saline, Mo. The card lists his occupation as "Miner" and "Saline Coal Co." and his date of registration as Dec. 27, 1918. The right document is a "REGISTRAR'S REPORT" dated 12-7-22-C, describing Mike Maller as a "Black" male, born 1879, and signed by Frank Southard, Registrar, dated Sept. 12, 1918. Both documents include a stamp of the local board.

14. ÁBRA

„Mike Maller” nevét tartalmazó első világháborús katonai nyilvántartási lap
 Forrás: „U.S. World War I Draft Registration Cards, 1917-1918,” www.ancestry.com,
 Letöltés: 2013. május 10.

Az 1930. évi népszámlálás adatai szerint „Mike” és felesége, akit most már „Pearl” Mallernek hívnak, továbbra is Saline megyében élnek, ahol Mike továbbra is bányászként dolgozik a Saline Coal Companynál. A papíralapú népszámlálási adatok megerősítik, hogy Mike 1904-ben érkezett az USA-ba, míg Pearl 1910-ben. A népszámlálás további, szokatlan információkat is rögzít róluk, egészen a falu szintjéig: Mike esetében „Asart” adja meg, míg Pearl esetében „Sirok”-ot. Egy évtizeddel később, az 1940-es népszámlálás szerint a Maller család mind a tíz tagja az Illinois állambeli Saline megyében élt. Mike már nem bányász-ként dolgozott, hanem a Works Progress Administration alkalmazottjaként. Pearl háztar-tásbeli, és négy gyermekük igazán nem szokványos munkát végzett. Matthew egy helyi te-metkezési vállalatnál balzsamozóként dolgozott, míg három lányuk cselédként vagy mosó-nőként.

The image shows a 1930 U.S. Census Population Schedule for the Maller family in Harrisburg, Illinois. The document includes a header with the census date (April 1, 1930) and the population schedule number (22-22). The family members listed are Mike Maller (born 1879) and Pearl Maller (born 1910). The table below lists the family members and their details:

NAME	AGE	SEX	RACE	DATE OF BIRTH	PLACE OF BIRTH	EDUCATION	INDUSTRY OR OCCUPATION	VALUE OF REAL ESTATE	VALUE OF PERSONAL ESTATE
Mike Maller	51	M	W	1879	Saline, Mo.	8	Miner	1000	1000
Pearl Maller	20	F	W	1910	Saline, Mo.	8	Housewife	0	0
Matthew Maller	10	M	W	1920	Saline, Mo.	8	Student	0	0
John Maller	8	M	W	1922	Saline, Mo.	8	Student	0	0
Charles Maller	6	M	W	1924	Saline, Mo.	8	Student	0	0
Elizabeth Maller	4	F	W	1926	Saline, Mo.	8	Student	0	0

15. ÁBRA

1930. évi népszámlálási adatok – „Mike és Pearl” Maller családja, Harrisburg, Illinois állam
 Forrás: Egyesült Államok szövetségi népszámlálási adatok, 1930, www.ancestry.com
 Letöltés: 2013. május 10.

1940 U.S. Census Population Schedule. The form is filled out for the Maller family. The head of household is Mike Maller, born in Hungary, and the wife is Pearl Maller, born in Hungary. They have several children listed. The form includes sections for personal information, family information, and a detailed list of household members with their birth dates and places of birth.

16. ÁBRA

1940. évi népszámlálási adatok – „Mike és Pearl” Maller családja, Harrisburg, Illinois állam

Forrás: Egyesült Államok szövetségi népszámlálási adatok, 1940, www.ancestry.com

Letöltés: 2013. május 10.

Mike Maller utoljára akkor jelenik meg az USA adatbázisaiban, amikor Amerika belép a második világháborúba, és a negyvenöt és hatvanöt év közötti férfiaknak jelentkezniük kell katonai szolgálatra. Mike 1942-ben ötvennyolc évesnek mondta magát, és nyilvánvaló, hogy nem emlékezett a születésnapjára, mivel a hivatalnok „január 1-jét” jegyezte le. Feleségeként „Pearl”-t nevezte meg, míg munkáltatójának a WPA-t. Nem töltötte le katonai szolgálatát sem a magyar királyi hadseregben, sem az Egyesült Államokéban.

1942 U.S. World War II Draft Registration Card for Mike Maller. The card is filled out with the following information:

- REGISTRATION CARD**—(Men born on or after April 28, 1897 and on or before February 16, 1897)
- SERIAL NUMBER**: U 1350
- NAME (Print)**: MIKE (First), (NONE) (Middle), MALLER (Last)
- ORDER NUMBER**: (blank)
- PLACE OF RESIDENCE (Print)**: R.R. 2, HARRISBURG, SALINE, ILLINOIS
- MAILING ADDRESS**: SAME, (HOG. TWR)
- TELEPHONE**: NONE
- AGE IN YEARS**: 58
- PLACE OF BIRTH**: ABASAR, HUNGARY
- DATE OF BIRTH**: Jan 1, 1884
- NAME AND ADDRESS OF PERSON WHO WILL ALWAYS KNOW YOUR ADDRESS**: Pearl Maller, R.R. 2, HARRISBURG, ILLINOIS
- EMPLOYER'S NAME AND ADDRESS**: W.P.A. HERRIN, ILLINOIS
- PLACE OF EMPLOYMENT OR BUSINESS**: HARRISBURG, SALINE, ILLINOIS
- SIGNATURE**: Mike Maller

17. ÁBRA

„Mike Maller” nevét tartalmazó első világháborús katonai nyilvántartási lap

Forrás: „U.S. World War II Draft Registration Cards, 1942,” www.ancestry.com,

Letöltés: 2013. május 10.

Pearl Maller kilencvenegy évesen, magas kort ért meg az Illinois állambeli Saline megyében. A New York Times riportja szerint 1910. május 12-én, házasságának első napján már fiatal amerikai feleség lett. Ugyanakkor eltartott egy darabig, amíg megváltoztatta a

nevét Pirosról (vagy Piroskáról) Perire, végül Pearlre. Születési ideje, amit az Egyesült Államok Társadalombiztosítója részére megadott, 1892. május 29. volt, ami azt jelzi, hogy rájött az amerikai élet egy fontos aspektusára, ugyanis ezzel a születési dátummal megalapozta függetlenségét az amerikai vagy legalábbis a New York állambeli törvény szerint. Ha 1910. május 12-én valójában tizenhét éves volt, nem pedig tizenhét és fél, nem mondott igazat, vagy Mike hazudott helyette. Ők azt állították a New York Város Házasságkötő Hivatala hivatalnokának, hogy Piroska születési ideje 1891. december 23., ezzel tizennyolc évesnek állítva be őt annak érdekében, hogy szülei beleegyezése nélkül tudjon férjhez menni. Talán ezen a május 12-i napon jött rá, miként lavírozhat sikeresen az amerikai divat és az önkéntes vállaláson alapuló amerikai házassági jogrend világában. Ha ez így volt, az egy fiatal magyar nő transznacionális életének figyelemreméltó példája a több mint száz évvel ezelőtti időkből.

Fordította: VAJDA ZOLTÁN